

MERETE
MAZZARELLA

AURINKO-
KISSAN
VUOSI

TAMMI

MERETE MAZZARELLA
AURINKOKISSAN
VUOSI

Suomentanut Raija Rintamäki

Kustannusosakeyhtiö Tammi
Helsinki

MERETE MAZZARELLA

- Ensin myytiin piano*, 1985
Esitettävänä elämä, 1986
Pääsiäinen, 1988
Keskustelu, 1992
Jublista kotiin, 1993
Täti ja krokotiili, 1995
Uskottomuuden houkutus, 1997
Silloin et koskaan ole yksin, 1999
Kun kesä kääntyy, 2001
Tähtien väliset viivat, 2003
Marraskuu, 2004
Hyvä kosketus, 2006
*Fredrika Charlotta, o.s. Tengström,
kansallisrunoilijan vaimo*, 2007
Illalla pelataan Afrikan tähteä, 2008
Ei kaipuuta, ei surua:
Päivä Zacharias Topeliuksen elämässä, 2009
Matkalla puoleen hintaan, 2010
Ainoat todelliset asiat, 2012
Elämä sanoiksi, 2013
Sielun pimeä puoli: Mary Shelley ja Frankenstein, 2014

Teos on suomennettu ruotsinkielisestä käsikirjoituksesta
Solkattens år

© Merete Mazzarella 2015
Suomenkielinen laitos © Kustannusosakeyhtiö Tammi 2015
ISBN 978-951-31-8471-1
Painettu EU:ssa

Aika kuluu.

Siinä ei ole mitään dramaattista, se on päinvastoin hyvin-kin arkista, mutta aika kuluu, ja nykyään sähköpostini alka-
vat monesti juuri näin: onpa taas kulunut aikaa. Ikkunalau-
dalla parin metrin päässä nököttää Aurinkokissa, jonka me
– mieheni, nykyinen mieheni L. ja minä – ostimme San
Franciscosta. Vaikka se onkin riippuvainen valosta, se ei
ole mikään häilyvä auringonläikkä vaan paljon kouriintun-
tuvampi: se on valkoista muovia, pieni, tuskin kymmentä
senttiä korkeampi otus, joka istuu muovikuvun alla ja hei-
luttaa tassuaan nopeasti tai hitaasti. Se ei ole paristokäyt-
töinen, sellaista emme olisi ikinä ostaneet, vaan se toimii
aurinkokennolla. Nyt on tammikuu, kuten oli myös sen tul-
lessa Suomeen viime vuonna, se heiluttaa hyvin varovasti
mutta heiluttaa silti, ja minusta se näyttää vaativammalta
kuin vuosi sitten. Saatan kuvitella, että se haluaa muistut-
taa minua ajan kulusta, siitä että elämälläni alkaa olla kiire.

Minä täytän seitsemänkymmentä.

Niin täyttävät lukemattomat muutkin tai ovat jo täyttä-
neet, joten ei liene mitään syytä tehdä numeroa siitä, että

nyt on minun vuoroni? Ei, mutta *yhteiskunta* kyllä tekee numeron siitä, että meitä vanhuutta lähestyviä on aivan liikaa; yhteiskunta tekee selväksi, että sillä ei ole varaa meihin. Sitä paitsi minä kuulun sukupolveen, joka enemmän kuin aikaisemmat sukupolvet on tottunut olemaan keskiössä ja aivan erityisesti tottunut olemaan *nuori*. Meidän oli vaikea tajuta, että tulimme keski-ikään, ja nyt meidän on vaikea tajuta, että tulemme vanhaksi.

Tätä kirjoittaessani on kuukausi aikaa syntymäpäivääni. Etenen kirjan mittaan tuohon päivään saakka, mutta kierrän kehää: katson taaksepäin ja muistelen, katson eteenpäin ja pohdiskelen. Uskon että tulevaisuuteen on helpompi suhtautua, jos saa myös kuljeksia menneisyydessä. Ruotsalaisella runoilijalla Eva Runefeltilla on kirja, jonka nimi *Minnesburen* antaa kaksitulunkintaisuudessaan ajattelemisen aiheita. Hänen laillaan minäkään en halua sulkeutua muistojeni häkkiin vaan haluan antaa niiden kantaa.

Keskiössä on kulunut vuosi, Aurinkokissan vuosi.

En tiedä, onko seitsemänkymmentä mikään käännekohta. Luulin, että eläkkeelle siirtyminen olisi käännekohta, mutta ei se ollut tai jos olikin, niin paljon vähemmässä määrin kuin olin odottanut. Eläköitymistä edeltävänä vuonna ja ensimmäisinä eläkkeellä viettäminäni kuukausina kirjoitin teoksen, jonka nimi on *Resa med rabatt. Om konsten att vara pensionär* (suom. *Matkalla puoleen hintaan. Eläkkeellä olemisen taidosta*). Tuo nimi – kuten vähitellen tajusin – lupaa aivan liikoja, sillä eläkkeellä olemisesta minä en tiennyt mitään: korkeintaan tiesin jotain eläkkeelle *jäämisestä*. Eläköityminen merkitsee kylläkin elämänmuutosta, mutta ei siinä mielessä, että eläkkeelle jäänyt heräisi joka aamu ajatellen: tässä herää eläkeläinen. Elämä jatkuu,

mutta se ei ole ensisijaisesti eläkeläiselämää vaan elämää.

Niin kuin se on aina ollut.

Seitsemänkymmentä täyttäessään saavuttaa kuitenkin iän, jolloin *Raamatun* mukaan ihmisen päivät ovat luetut. Psalmien kirjan yhdeksännessäkymmenessä psalmissa sanotaan:

Seitsemänkymmentä on vuosiemme määrä,

tai kahdeksankymmentä, jos voimamme kestää.

Ja kaikki niiden meno on vain turhuutta ja vaivaa,

ne kiitävät ohitse, ja me lennämme pois.

Mutta toisaalta: Ruotsissa, missä ei enää mielellään käytetä sanaa ”vanha”, minut luokiteltaisiin ”nuoremmaksi ikääntyneeksi”, *yngre äldre*. ”Vanhempi ikääntynyt” eli *äldre äldre* minusta tulee vasta kymmenen vuoden kuluttua. Sitä paitsi jatkuvasti korostetaan, että keskimääräinen elinikä nousee. Pyöritellään numeroita: Pohjoismaissa viimeisen kymmenen vuoden mittaan syntyneistä tyttölapsista joka toinen voi odottaa elävänsä satavuotiaaksi. Ruotsalainen toimittaja Hans Lenned on laskenut keskimääräisen eliniän nousevan niin nopeasti, että me vanhenemme vain kahdeksantoista tuntia vuorokaudessa. Se on rohkaiseva ajatus. Lenned on myös varma, että ensimmäinen kaksisataavuotiaaksi elävä ihminen on jo syntynyt. Nämä ehdot eivät kuitenkaan koske minua eivätkä minun sukupolveani, vaikka saattaisimme sitä toivoakin.

Onko *se* sitten rohkaiseva ajatus? No, tärkeämpää on kai, montako vuotta saamme elää terveenä. Siitäkin on tehty ennusteita. Vuonna 2011 OECD-maissa asuvilla 65-vuotiailla naisilla odotettiin olevan 9,5 tervettä elinvuotta jäl-

jellä. Miehillä luku oli vain hivenen pienempi, 9,4 vuotta. Norja ja Ruotsi erottuvat joukosta maina, joiden asukkailla lasketaan olevan eniten terveitä vuosia jäljellä: naisilla 14 ja miehillä vain vähän alle.

Ehkä meidän pitäisi ottaa ja muuttaa Ruotsiin, L:n ja minun?

Voi olla, että petän itseäni, mutta juuri nyt minusta tuntuu, etten haluaisi elää kahtasataa vuotta. Elämäntunteeni saattaisi heikentyä, jos tulevaisuutta olisi niin paljon, jos juuri millään ei tuntuisi olevan kiire ja melkein kaiken mahdollisen voisi lykätä tehtäväksi joskus myöhemmin. Kuten silloin kun näkee lehdestä, että jokin itseä kiinnostava näyttely jatkuu pitkään, eikä sitten lopulta koskaan tule lähdettyä. Mistä sen tietää, vaikka suorastaan masentuisin. Ja konkreettisemmin: Kuinka pitkään silloin joutuisi olemaan työelämässä? Kuinka pitkään jokainen uusi sukupolvi joutuisi odottamaan, ennen kuin pääsisi vaikutusvaltaisiin asemiin yhteiskunnassa? Näistä kysymyksistä en ole vielä nähnyt keskustelua. Nehän eivät tule ajankohtaisiksi vasta sitten, kun on kaksisataavuotiaita, vaan jo silloin, kun on työkykyisiä satavuotiaita.

Ja edelleen: Kuinka monta sukupolvea silloin eläisi ja millaisia olisivat niiden väliset suhteet? Jaksaisivatko kaksisataavuotiaiden lapsenlapsenlapsenlapsenlapsenlapset – tai edes heidän vanhempansa – ylipäättään olla kiinnostuneita kaksisataavuotiaista? Yhdestä asiasta olen varma: kaksisataavuotiaat eivät jaksaisi olla kiinnostuneita lapsenlapsenlapsenlapsenlapsistaan. Kaksisataavuotiaat eivät jaksaisi olla kiinnostuneita juuri mistään.

Teoksessaan *Shock of Gray* amerikkalainen toimittaja Ted C. Fishman tarkastelee väestökehitystä globaalista näkö-

kulmasta. Länsimaalaiset voivat odottaa elävänsä vielä pari vuosikymmentä eläkkeelle siirtymisensä jälkeen, mutta minkähän suuruista eläkettä he mahtavat saada? Hyvinvointiyhteiskunnassa väestön ikääntyminen tietää suuria julkisia kustannuksia, sillä hoito ja hoiva rahoitetaan verovaroin, jotka otetaan työntekijöiden palkoista. Tämä puolestaan tarkoittaa, että työvoima kallistuu ja yritysten on yhä vaikeampi kilpailla Kiinan kaltaisten maiden kanssa, joissa palkat ovat pienet – eikä vähiten siksi, ettei niissä ole julkisesti rahoitettua sosiaaliturvaa. Tämä saa yksityisiä yrityksiä siirtämään toimintaansa länsimaisista hyvinvointivaltioista matalapalkkamaihin, jolloin valtioiden elatustaakka kasvaa entisestään.

Aurinkokissa on kotonaan globaalistuneessa maailmassa, se tuli Suomeen San Franciscosta mutta on alkujaan japanilainen. L. on tutkinut netistä, että kissa ei itse asiassa haiskuta vaan kutsuu luokseen. Sillä on oma tarinansa: Puun alla istuva munkki huomasi kissan, joka heilutti vimmatusti tassuaan. Hän nousi katsomaan, mikä sillä oikein oli, mutta ei ehtinyt ottaa montakaan askelta, kun salama iski puuhun, jonka alla hän oli istunut. L. ja minä emme usko, että Aurinkokissa pelastaa henkemme, vaan suhtaudumme siihen samaan tapaan kuin Tanskan kuuluisa fyysikko Niels Bohr hevosenkenkään, joka riippui hänen kesämökkkinsä ovesta. Hän vastasi syytteisiin taikauskosta sanomalla: ”En minä siihen usko, mutta se voi kuulemma tuottaa onnea, vaikkei siihen uskoisikaan.”

Nuorena pidin seitsemääkymmentä korkeana ikänä. Nuorena minun äitini ajatteli samoin. Hän oli vähän yli kolmenkymmenen, kun hänelle ennustettiin Kiinassa, että hän saisi elää täysin terveenä seitsemänkymmentävuo-

tiaaksi, mutta sen jälkeen ei olisi enää paljon elinpäiviä jäljellä. Tuolloin hän oli ennustukseen enemmän kuin tyytyväinen – kukapa kolmikymppinen ei olisi, kukapa kolmikymppinen nyt ylipäätään pystyisi kuvittelemaan oman seitsenkymmenvuotispäivänsä? Niinpä äiti kertoi muille vain, että hänen oli luvattu elävän *vanhaksi*. Seitsenkymmenvuotispäivänään hän ei kuitenkaan ollut juhlinnasta niin iloinen kuin veljeni ja minä olisimme odottaneet. Hän kuoli seitsemänkymmentäyksivuotiaana, ja ennustuksesta hän kertoi lyhyenä sairausaikana.

Psalmin sanoin hänen elämänsä kiisi ohitse, ja niin on kiitänyt minunkin elämäni. En silti ikinä väittäisi, että se on ollut vain turhuutta ja vaivaa, eikä väittänyt äitikään. Saatuaan lääkäritä huonoja uutisia hän sanoi: ”Se että saa kuulla joutuvansa kuolemaan aikaisemmin kuin on kuviteltu, ei oikeastaan ole sen pahempaa kuin kuulla, että joutuu lähtemään juhlista kotiin aikaisemmin kuin on aikonut. Miten pitkään sitä lopulta tarvitsee istua kahvin ja konjakin ääressä? Tärkeintä on, oliko juhlassa hauskaa niin kauan kuin sai olla mukana, ja minulla on kyllä ollut.”

Eläkkeelle jäädessäni ajattelin silti ikääntymisen ikäviin seurauksiin kuuluvan, että yllätyksillä on taipumus olla kielteisiä yllätyksiä. Siinäkin olin väärässä: kuusikymmentäseitsemänvuotispäivänäni menin uusiin naimisiin Tammisaaren kirkossa. Toisaalta olen vahvasti tietoinen elämän perimmäisestä epäoikeudenmukaisuudesta. L:n ensimmäinen vaimo haudattiin kuusikymmentäseitsemänvuotispäivänään. Hänen nimensä oli Anki. Hänen nimensä *on* Anki. Se että ihminen on kuollut, ei tarkoita, että hän ei olisi olemassa.

Käsiini on tullut hautaruostetta. Tiedän kyllä että kyse on maksaläikistä, mutta äidinisälläkin oli niitä, ja kun serk-

kujeni kanssa kysyin mitä ne olivat, hän sanoi niitä hautaruosteeksi. Olen kirjoittanut vanhenemisesta paljon, olin tuskin täyttänyt viisikymmentä silloin kun aloitin. Kirjalla on kaunis nimi – *Då svänger sig sommaren kring sin axel* (suom. *Kun kesä kääntyy*) – mutta jo tuolloin olin naiivisti tietävinäni enemmän kuin tiesinkään, sillä alaotsikko kuuluu: *Vanhenemisen taidosta*. Mitähän minä viisikymppisenä tiesin vanhenemisen taidosta, kysyn itseltäni nyt. Vähemmän kuin eläkkeellä olemisesta kuusikymmentäkolmevuotiaana. Silti tuolloin kirjoittamani tuntuu yhä tavallaan oikealta: Kirjoitin että viidenkymmenen iässä voi vielä odottaa saavansa kokea monenmoista, kunhan ymmärtää olla lykkäämättä sellaista, minkä tekeminen tuntuu tärkeältä. Asiat eivät ole juuri tuosta muuttuneet, ja olen oppinut paremmin olemaan lykkäämättä sellaista, mikä tuntuu tärkeältä.

Mutta tarkemmin ajatellen: ovathan asiat muuttuneet? Enhän minä nykyään niinkään *odota* kuin *toivon*? Ehkä pelkään uhmaavani kohtaloa, jos *odotan* elämältä vielä jotain? On paljon vetreitä seitsemänkymmentäviisi- ja kahdeksänkymmentävuotiaita, on vireitä kahdeksänkymmentäviisi- ja yhdeksänkymmentävuotiaita, mutta juuri ”vetreän” ja ”vireän” kaltaiset sanat muistuttavat, että vanhoja ihmisiä arvioidaan eri kriteereillä, pidetään omana luokkanaan. Seitsemänkymppisenä tietää voivansa vallan mainiosti elää vielä kaksikymmentä vuotta hyvää elämää, mutta yhtä lailla voi yllättäen kuulla olevansa parantumattomasti sairas, voi kuolla suorilta jaloilta jo huomenna tai vielä tänä iltana. Rikkiviisaat väittävät, että tämä koskee kaikkia, mutta kukaan ei voi sulkea silmiään siltä, että seitsemänkymppisellä riski on paljon suurempi.

Minä voin hyvin, vielä toistaiseksi voin hyvin, mutta samalla kun toivon saavani elää ainakin seitsemänkymmentäviisivuotiaaksi, en voi olla huomaamatta, että aikaperspektiivini on joka tapauksessa melkoisesti lyhyempi kuin ollessani viidenkymmenen. Jos ajattelen kymmenen – tai jopa kahdenkymmenen – vuoden takaisia asioita, ne tuntuvat tapahtuneen aivan äskettäin, mutta jos ajattelen kymmenen vuotta ajassa eteenpäin, niin – aivan, niinpä juuri. Tätä lyhentyneitä aikaperspektiivejä ei kukaan minun ikäiseni välty huomaamasta. Enimmäkseen tyydytään kuitenkin vain sivuamaan sen seurauksia. Äitini pohti: ”Ostankohan minä enää koskaan kenkiä?” Eräs herra, jonka koira oli jo vanha ja väsynyt, mietti: ”Voinko vielä hankkia uuden koiran?” Muuan todella vanha mies tuumasi, ettei hänen enää kannattanut tehdä päivälehdessä vuositilausta. Pohdintoihin voi toisaalta yhdistyä myös helpotusta: ”Eipähän enää ikinä tarvitse kokea putkiremonttia!” Ehkä sitä jonain kauniina päivänä ajattelee helpottuneena, että onneksi ei enää kertaakaan tarvitse tökkiä palovaroitinta katosta luudanvarrella pariston vaihtoa varten.

Mutta missään tapauksessa enää ei ole varaa elää odottaen tulevaa eikä toivoa malttamattomana, että aika kuluisi pian, että talvi vaihtuisi kevääksi, kevät kesäksi. Siinä mielessä on onni, ettei seitsenkymmppisenä enää odota joulua ja syntymäpäiviä yhtä kuumeisesti kuin lapsuusvuosina.

Simone de Beauvoir vakuutti, että kuusikymmentäviisivuotiaana on helpompaa kuin viisikymmppisenä, ja minä puolestani vakuutan, että on helpompaa olla melkein seitsemänkymmentä. Englantilainen kirjailija Virginia Woolf kirjoitti: ”Minä en vanhene, minä vain seuraan aurinkoa.” Tämä kuulostaa kauniilta, suorastaan suvereenilta, mutta Virginia Woolf riisti hengen itseltään ennen kuin ehti täyt-

tää kuusikymmentä, hän asteli talosta alas joelle ja hukutautui. Vakuuttamalla, ettei vanhennut, hän siis ehkä pikeminkin yritti torjua ahdistusta.

Vanhemmiten ihmiselle voi olla etua siitä, jos hän ei ole pitänyt ulkonäköään kovin tärkeänä. Kun viisikymppiset naiset kirjoittavat ikääntymisestä, he valittavat usein muuttuneensa näkymättömiksi miesten silmissä tai kertovat huomioitaan ruumiillisista muutoksista. Erityisen havainnollisesti kirjoittaa kirjallisuudentutkijakollegani Annelie Bränström Öhman teokseen *Tanten, vem är hon?* sisältyvässä artikkelissaan: ”Leukalinjan löystymisestä se alkaa. Ei partakarvasta vaan yllättävästä mutkasta kasvojen ääriivivassa vähän matkaa leuankärjestä korvaa kohti. Sitä seisoo jonakin aamuna ripsiväriharja kourassa silmät ylös luotuina, ettei poskipäälle varisisi kärpäsenpilkkuja, ja silloin sen yhtäkkiä huomaa. Aivan kuin kasvot olisivat yön aikana valah-taneet pari pientä mutta ratkaisevaa millimetriä.”

Samaiselta kollegalta olen oppinut, ettei ruumiillinen työ enää tarkoita sitä, mitä olen luullut sen tarkoittavan, vaan työtä jolla pyritään pitämään ruumis edustavassa kunnossa. Viisikymppiset naiset tekevät todennäköisesti seitsemänkymppisiä kovemmin ruumiillista työtä torjuakseen appelsiini-ihoa, pömppövatsaa, michelinrenkaita, löllöreisiä, alleja, kaulaheltoja, muffinssivyötäröä ja mitä näitä uusia ja uhkaavia nimityksiä onkaan.

Kuten nyt vaikka *käringgardiner*, eukonverhot. En ole aivan varma, mitä ne oikein tarkoittavat, mutta olettaisin että olkavarsien löysää lihaa. Tahtoisin tietää, kuka tuon sanan on keksinyt ja pitäisikö se ymmärtää miehisen naisvihan vai naisellisen itseinhon ilmaukseksi. Joka tapauksessa vastenmiehisinä pidetään etupäässä ikääntyvien *naisten* kehoja, heidän

siis kuuluu tehdä ruumiillista työtä. Aina yhtä suureksi hämmästykseni jotkut ovat valmiita panostamaan siihen melkein miten paljon tahansa – kunhan tuo panostus ei paljastu.

Todella vanhat naiset toteavat usein, että oma ulkonäkö tuntuu heistä vieraalta naamioilta, ”vanhusnaamarilta”, joka peittää heidän todellisen minänsä. Todella vanhat naiset ovat yleisesti ottaen tyytyväisempiä kehoonsa kuin nuoret: he ovat kiittollisia, kun heillä ylimalkaan on toimiva keho. Itse olen vielä välivaiheessa, joskin lähempänä – paljon lähempänä – kahdeksaakymmentä kuin viittäkymmentä. En enää edes muista, milloin olisin pettynyt, kun miehet eivät kääntyneet katsomaan perääni kadulla. (Olin saattanut uskotella itselleni, etteivät miehet enää ollenkaan kääntyneet katsomaan naisten perään kadulla: tässä tajusin selvästi erehtyneeni, kun kuljin kaupungilla kolmekymmentä vuotta nuoremman naispuolisen ystäväni kanssa.) On jo kauan siitä, kun kasvoni valahtivat, mutta olen säilynyt täysin tunnistettavana – siis omissa silmissäni. Seitsemänkymmppisenä ei enää kuvittele olevansa kahdenkymmenen, vaan tulee ehkä ajatelleeksi pois kymmenen, viisitoista vuotta. Jos käärisin hihat ja ryhtyisin tosissani tekemään ruumiillista työtä, tavoitteena olisi näyttää viisikymmentäviisivuotiaalta. Bränström Öhmanilla on vaikeampaa: hän saattaa haluta näyttää kolmekymmentäviisivuotiaalta.

Mutta – ja tämä on enemmän kuin hyvä asia, tämä on suorastaan armollista: L:n mielestä olen kaunis tällaisena, ja minä ajattelen samoin hänestä. Olen silti pyytänyt häntä sanomaan, jos leuastani kasvaa karvoja. Hän saa myös miellään nyppiä ne irti.

Yksi asia on varma: enää en koketeeraa iällä. ”Tässä sinun vanha äitisi nyt istuu”, saatoin vielä muutama vuosi sitten

sanoa pojalleni, ja melkein kenelle tahansa saatoin sanoa: ”Minä joka olen vanha –” Toivoin heidän nauravan, mutta kun kukaan ei enää nauranut, tajusin lopettaa. Minkä takia muuten pitäisi ilman muuta ottaa kohteliaisuutena, että vaikuttaa – tai näyttää – ikävuosiaan nuoremmalta? Yksi harvoista ruotsalaisista, jotka uskaltavat reilusti sanoa ”vanha”, on fysiikan professori Bodil Jönsson, joka tunnetaan parhaiten kirjastaan *ro ajatusta ajasta* ja joka on minua noin vuoden vanhempi. Eräessä myöhemmässä kirjassaan – *Tid för det meningsfulla* – hän sanoo ärsyyntyvänsä hyvää tarkoittavista ikätovereistaan, jotka haluavat kannustaa häntä sellaisilla tervehdyksillä kuin ”olemme sentään mieleltämme nuoria”, sillä hänestä meidän tulisi mieluummin hyväksyä ikämme. Hän uskoo lujasti vanhuksiin yhteiskunnan voimavarana ja maala reippain vedoin kuvan siitä, miten vanhuksissa yhdistyvät kypsällä tavalla ajattelukyky, tunneäly, arvostelukyky, sosiaalinen kompetenssi ja elämäkokemus. Hän painottaa erityisesti, että vanhat voivat todella myös oppia uutta, sillä vaikka heidän yksityiskohtien tajunsa on heikompi kuin nuoremmilla, he hahmottavat yhteyksiä paremmin.

Hän saattaa olla oikeassa, tahtoisin kovasti uskoa hänen olevan oikeassa, mutta nykyajan työnantajilla ei tunnu olevan järin suurta kysyntää kaikelle tälle hyvälle. Kun poliitikot vaativat eläkeiän nostoa, he tekevät niin lykätäkseen viimeiseen saakka eläkkeen maksamista meille eivätkä suinkaan siksi, että erityisesti luottaisivat meihin ikäihmisiin työvoimana. Asennetutkimukset osoittavat, että nuoret ja keski-ikäiset ihmiset suhtautuvat yleensä varsin skeptisesti eläkeiän tuntuvaan nostamiseen: toisaalta he eivät usko itse jaksavansa työskennellä lähes seitsemänkymppisiksi ja toisaalta he eivät usko, että seitsemänkymppisillä on enää mitään annettavaa työssä.

Vaikka vanhoja on paljon, mainosmaailmassa he jäävät yhä melko näkymättömiksi. Jos kannettavan tietokoneen mainoksessa käytetään vanhaa ihmistä, ajatuksena ei ole mainostaa tietokonetta erityisen kehittyneeksi vaan niin yksinkertaiseksi, että mummokin osaa sitä käyttää.

”Ihminen on niin vanha kuin tuntee olevansa”, sanotaan reippaasti, mutta tämä on vain puoliksi totta, sillä me kaikki olemme riippuvaisia toisten käsityksistä ja odotuksista. On tehty psykologisia kokeita, joissa vanhat ihmiset jaettiin kahteen ryhmään ja heille annettiin ratkaistavaksi samat matemaattiset tehtävät, mutta toiselle ryhmälle kerrottiin, että ikäihmisillä on huonompi muisti ja enemmän vaikeuksia matematiikassa kuin nuoremmilla. Tämä ryhmä suoriutui huomattavasti heikommin.

Olen vuosien mittaan kuullut lukemattomia syntymäpäiväpuheita. Viisikymmenvuotiaalle puhutaan elämän – usein myös uran – keskipäivästä, kuusikymppistä kehoitetaan hidastamaan tahtia, ottamaan rauhallisesti. Nauttimaan lastenlapsista – tai golfista. Mistä puhutaan seitsenkymmppisen onnittelupuheissa? Siitä minulla ei ole selvää käsitystä, en ole kuullut montakaan. Katsotaanko niissä ehkä enemmän taaksepäin – kuten muistokirjoituksissa? Vai pidetäänkö seitsenkymmenvuotispäivillä vähemmän puheita? Ainakin virallisia puheita pidetään vähemmän, koska monikaan seitsemänkymmppinen ei enää ole julkinen henkilö. Tunnen äitini lisäksi muitakin, jotka ovat hermoilleet ennen seitsenkymmenvuotispäiväänsä, ja tunnen myös monia, jotka eivät ole halunneet juhlia sitä kuin lähimpiensä kanssa. Mutta toisin kuin äiti, useimmat ovat lakanneet hermoilemasta syntymäpäivän mentyä ohi, sillä elämä on jatkanut kulkuaan. Vuoden kuluttua he tuntuvat jopa

unohtaneen hermoilunsa. ”Mitä?” he kysyvät ihmeissään ja suorastaan epäuskoisina, kun heitä yrittää muistuttaa siitä.

Vanheneminen ei ala viisissäkymmenissä, vanheneminen alkaa sinä päivänä kun ihminen syntyy. Tämä kirja ei ole dramaattinen eikä se yritäkään esittää yleisiä totuuksia ikääntymisestä. En enää usko, että niitä onkaan. Olen seurannut keskusteluja vanhenemisestä riittävän kauan nähdäkseni, että muodit ja trendit vaihtelevat – tällä kuten niin monella muullakin alueella. Heiluri liikkuu kahden ääripään välillä: toisaalta kurjuusnäkökulman ja toisaalta niin kutsutun hoplaa-näkökulman. Kun aloin kirjoittaa ikääntymisestä, kurjuusnäkökulma oli menossa pois muodista: väitettiin, että vanhukset voivat paljon paremmin ja olivat paljon varakkaampia ja onnellisempia kuin oli luultu. Bodil Jönsson on hyvä hoplaa-näkökulman edustaja. Kiusallisemmalta tuntuu puhe ”menestyksekkäästä vanhenuksesta”, ikään kuin vanheneminen – kuten melkein kaikki tässä elämässä – olisi suorituksia ja kilpailua.

Eikö voitaisi puhua vain hyvästä vanhenemisestä – samoin kuin voitaisiin puhua hyvästä elämästä? Muutenhan meitä kohta vaaditaan kuolemaankin menestyksekkäästi?

Nyt heiluri tuntuu taas kääntyvän, ja kiintoisaa kyllä, liike alkaa Yhdysvalloista, joka on muuten myönteisen ajattelun luvattu maa. Yksi ajan merkki ovat sellaiset kirjat kuin lääkäri Muriel R. Gillickin teos *The Denial of Aging. Perpetual Youth, Eternal Life, and Other Dangerous Fantasies* – Vanhenemisen kieltäminen. Päättymätön nuoruus, ikuinen elämä ja muita vaarallisia kuvitelmia – tai toimittaja Susan Jacobyn *Never Say Die. The Myth and Marketing of the New Old Age* – Älä anna periksi. Uuden vanhuuden myytti ja mark-

kinointi. Ne painottavat, että on olemassa rajansa sille, miten paljon vanhenemista voidaan ehkäistä tai hoitaa, ja että puolet kahdeksankymmentäviisi vuotta täyttäneistä amerikkalaisista sairastaa Alzheimerin tautia. Muistokirjoituksissa on pitkään käytetty kiertoilmauksia erilaisista kuolintavoista: ”menehtyi äkillisesti” on merkinnyt sydänkohtausta, onnettomuutta tai itsemurhaa, ”vaikean sairauden murtamana” on merkinnyt syöpää. Nyt olen nähnyt muutaman kerran puhuttavan sairaudesta, joka hämärtää kirkkaimmankin järjen.

Heiluriliike – jännite kahden eri näkökulman välillä – on vain luonnollinen: toistahan me toivomme, toista pelkäämme. Me, jotka olemme seitsemänkymmppisiä ja edelleen terveitä, elämme jatkuvasti tuon jännitteen kanssa – ja sen keskellä.

Kirjoitan valosta ja pimeydestä, ajasta joka kuluu, elämästä joka kulkee kulkuaan. Mitä on aika? Kirkkoisä Augustinus sanoi, että jos aikaa ei ajattele, tietää mitä se on, mutta jos aika pitää selittää jollekulle, tajuaa ettei siitä ole hajuakaan. Sillä menneisyyttä ei ole, eikä liioin tulevaisuutta, ja nykyhetki haihtuu olemattomiin. Kuuluisa fyysikko John Wheeler sitä vastoin tietää, mitä aika on: hän on määritellyt ajan ”luonnon keinoksi estää kaikkea tapahtumasta kerralla”. Määritelmään suhtauduttiin aluksi arvostavasti, mutta minä pidän siitä lähinnä sen takia, että Wheeler pian tunnusti löytäneensä sen miesten vessan seinältä Texasin Austinista.

Elämää on kaikki se, mikä ei sittenkään tapahdu kerralla – vaikka joskus saattaa siltä tuntua. Kirjoitan seitsemänkymmentävuotispäivääni edeltävästä vuodesta, joka on tätä kirjoittaessani kulunut melkein umpeen.

Kirjassa käsitellään paljon sellaista, mitä olen lukenut, ja osan olen julkaissut jo aikaisemmin. Olen lukeva ja kirjoittava ihminen, lukeminen ja kirjoittaminen on sitä mitä *teen*. Minä *olen* – myös – eläkeläinen, mutta minulle on yhä tärkeätä se, mitä *teen*, ja olen miettinyt paljon sitä, mitä ylipäättään tarkoittaa *tehdä*. Tähän palaan tuonnempana.

Ennen muuta uskallan väittää olevani yhä *kiinnostunut* – historiasta, nykyajasta, tulevaisuudesta. Myös siitä tulevaisuudesta, jota en enää itse pääse kokemaan.

E erityisen kiinnostunut olen lähimmäisistäni.

Kirjoitan – kuten ennenkin – esseistiikkaa, joka on hypähtelyä ajatuksesta toiseen, assosiaatiosta toiseen. Toivottavasti löytyy lukijoita, jotka haluavat seurata mukana.

Ensimmäisenä päivänä toukokuuta pian kaksi vuotta sit-
ten puhelin soi, kun olin kattamassa pöytää lounasvieraille.
Numero oli tuntematon, kuuluvuus ei ollut paras mahdol-
linen, ja aluksi tajusin vain, että soittaja oli nuorehko mies.
Hän sanoi: ”Sinulla on kuulemma iäkäs isä, joka tahtoisi
tavata jonkun.”

”Jonkun?” kysyin hölmistyneenä.

”Niin, siis naisen, ja minulla on nyt kahdeksankymmen-
tävuotias rouva, joka olisi kiinnostunut.” Sitten hän kertoi
hieman hengästyneeseen sävyyn, että valmisteli suomen-
ruotsalaista tv-sarjaa, jossa iäkkäät sinkut saisivat deittailla.
Valitettavasti halukkaita naisia oli enemmän kuin miehiä,
ja siksi hän soitti minulle.

Kolme viikkoa aikaisemmin olin seissyt vanhempieni
haudalla ja katsonut kiveä:

Fredrik Wilhelm Schreck 12.4.1913–30.11.1976

Annamarie Schreck, f. Cleemann 12.8.1919–7.7.1991

Oli isäni syntymäpäivä ja olin miettinyt, miten ajattelemat-
tomasti suhtauduin nuorena, kun oletin kuolleiden olleen

aina kuolleita ja elävien olleen olemassa aina ja jatkavan elämänsä edelleen. Isä oli kuollut varhain, vasta nyt tuntui luonnolliselta, että hän oli kuollut.

En muista tarkkaan, mitä sanoin sille miehelle joka soitti – ja jonka nimestä en heti saanut selvää – mutta yhden asian muistan: minä suutuin. Ehkä suutuin sitäkin enemmän, koska olin juuri ajatellut isää niin tiiviisti. Olin suorastaan alkanut surra häntä uudestaan. Sanoin, että isä oli ollut kuolleena kolmekymmentäseitsemän vuotta. Sanoin, että oli täysin sopimatonta soittaa tarkistamatta taustatietoja ja sitä paitsi vielä vapunpäivänä, sanoin että hän toimi käsittämättömän epäammattimaisesti. Hän pyysi anteeksi ja toisti, että oli vaikea löytää miehiä ohjelmaan. Se ei ollut minulle yllätys, onhan tunnettu tosiasia, että yksin jäävät miehet pysyvät harvoin yksinäisinä pitkään. ”Leskien kimppuun pitää säännätä peijaiskahvilla seurakuntasalissa. Niitten menekki on samaa luokkaa kuin voileipäkakun”, sanotaan Carin Mannheimerin menestysnäytelmässä *Vielä ehtii*. On niitäkin, jotka käyvät kimppuun jo aikaisemmin, jotka heti kuolemantapauksen jälkeisenä päivänä tulevat surutalon ovelle täysien ruokakulhojen kanssa. Ei ole mitenkään harvinaista, että kuolemansairaant naiset vielä eläessään yrittävät valita itselleen seuraajan: voi hyvin olla, että he (monen seuraajiaan seulovan pomon tavoin) valitsevat sellaisen, jonka varjoon eivät itse usko jäävänsä. Muuan ystäväni, joka sai rintasyövän ja luuli kuolevansa, sitä vastoin harkitsi että laatisi listan niistä tuttavapiirinsä naisista, joiden kanssa *ei* haluaisi miehensä menevän uusiin naimisiin. ”Minun mieheni on niin kovin hyväuskoinen”, hän sanoi. Onneksi hän tervehtyi. Ikivanhan perimätiedon mukaan Eevakin laskelmoi taktisesti houkutellessaan

Aatamin maistamaan paratiisin kiellettyä hedelmää: hän-
hän oli itse menettänyt kuolelattomuutensa haukatessaan
omenaa, ja hän halusi ehdottomasti, että Aatamille kävisi
samoin, jotta tämä ei hänen kuoltuaan menisi uusiin nai-
misiin.

Vanhainkokeissa myös todella vanhojen ja raihaisten
miesten ympärillä voi yhä käydä kuhina. Oma setäni – eläk-
keelle jäänyt eversti – oli kahdeksankymmppisenä saanut pai-
kan vanhainkodista, jonka asukkaiden odotettiin olevan
niin liikuntakykyisiä, että he pystyivät itse pukeutumaan ja
tulemaan yhteisille aterioille. Parin vuoden kuluttua hän ei
enää kyennyt siihen mutta sai silti jäädä, koska useat daa-
mit innokkaina kukin vuorollaan pukivat hänet ja raahasivat
mukanaan ruokasaliin.

”Hänellä on uusi nainen”, kuulen usein sanottavan tuo-
reista leskimiehistä. Tai mikäli uutta suhdetta ei ole vielä
solmittu: ”Hän löytää kyllä pian jonkun naisen.” Ruotsiksi
naisesta käytetään tässä yhteydessä sanaa *dam*, mutta sävy
on aivan eri kuin jos puhuttaisiin jonkun daamista juhla-
illallisilla: naista kuvataan pikemminkin tusinatavaraksi,
pahimmassa tapauksessa miehenmetsästäjäksi. Sanassa on
kerta kaikkiaan jotain alentavaa, se saa tuntemaan kuin ei
olisi oikein *hieno nainen* siinä mielessä kuin tuota ilmausta
lapsuusaikoinani käytettiin. Sitä voi haluta naimisiin jo
siksi, että pääsee olemasta jonkun ”nainen”.

Ymmärsin siis täysin ohjelmaideaan liittyvät ongelmat,
mutta se ei vähentänyt kiukkuani. Lakkasin sättimästä
miestä vain siksi, että minulla oli kattiloita hellalla ja vie-
raita tulossa. Mutta juontaja ei vähästä lannistunut vaan
soitti uudestaan vain puolisen tuntia myöhemmin. Hän
selitti, että oli ymmärtänyt saamansa vinkin väärin, ei sii-

*”Aika kuluu. Minä täytän
seitsemänkymmentä. Tätä kirjoittaessani
on kuukausi aikaa syntymäpäivääni.”*

Aurinkokissan vuodessa Merete Mazzarella kertoo onnellisesta myöhäisen iän rakkaudesta maailmassa, joka on kaikkea muuta kuin vakaa ja turvallinen. Hän pohdiskelee läheisyyttä, ”menestyksestä vanhenemista”, uskollisuutta ja uskottomuutta, sukupolvien välisiä eroja ja suhteita. Samalla hän seuraa maailman menoa kasvavan levottomuuden vallassa.

Herkällä ja analyyttisellä tyyllillään Merete Mazzarella kirjaa tapahtumia 70-vuotispäiväänsä edeltävältä vuodelta. Hänen ikkunallaan nököttää San Franciscosta ostettu japanilainen onnenkissa, joka toimii aurinkokennolla. Kissa rytmittää vuoden kulkua: auringon porottaessa sen tassu natisee ylläsiituksesta, mutta marraskuussa kypälä heilahtelee enää verkkään.

*”Saatan kuvitella, että se haluaa muistuttaa
minua ajan kulusta, siitä että
elämälläni alkaa olla kiire.”*

#kirja WWW.KIRJA.FI	 9 789513 184711	
	99.1 ISBN 978-951-31-8471-1	